

Nationaal
Psychotrauma
Centrum

Themadossier Moral Injury

Literatuurlijst voor geïnteresseerden

Brinkgreve, C., & Molendijk, T. (2016, 20 januari 2016). [Teddyberen strooien : Moral injury: van ziekte naar schuldgevoel](#). *De Groene Amsterdammer*, 140.

Bij de diagnose PTSS voor oorlogsveteranen gaat het om het psychische effect van individuele oorlogservaringen. Het steeds vaker gehanteerde begrip 'moral injury' stelt ook de legitimiteit van een missie aan de orde.

Dommerholt, A. (2019, 10-10-2019). „[Morele wonden militair zijn ook wonden van samenleving](#)”, Interview. *Reformatisch Dagblad*.

Veel Nederlandse militairen worstelen met schuldgevoelens, bijvoorbeeld omdat ze een medemens moesten doden. Het is belangrijk oog te hebben voor deze 'wonden', stelt prof. dr. Pieter Vos.

Duyndam, J. (2018). Moral injury: Waarom je kunt sterven aan schuld en spijt. *Filosofie Magazine*, 2018-12, 30-35.

Soms kunnen mensen zo erg lijden aan schuld en schaamte dat ze er letterlijk aan onderdoor gaan. Filosoof Joachim Duyndam onderzoekt het fenomeen moral injury.

Feenstra, W. (2020, 7 januari 2020). [Onderzoeker: we moeten meer begrip hebben voor 'morele verwondingen' bij ex-militairen: Interview antropoloog Tine Molendijk](#). *de Volkskrant*.

Universitair docent en antropoloog Tine Molendijk sprak veteranen over de 'morele verwondingen' die ze overhielden aan hun missies. Haar conclusie: we moeten meer begrip hebben voor die innerlijke strijd.

Heide, J. J. ter (2020, [01/04/2020]). [Waarom de coronacrisis ook juist een morele uitdaging is](#). *Brainwash: podium voor verrassende ideeën*.

De afgelopen weken is de coronacrisis in een stroomversnelling gekomen. Doden, ziekenhuisopnames, afstand houden, hamsteren, thuis werken en thuis leren zijn nu aan de orde van de dag. Het hoofd bieden aan de coronacrisis vraagt lichamelijk, sociaal en geestelijk veel van mensen. Ook moreel is het nogal een uitdaging.

Heide, J. J. ter (2019). Moreel trauma : Een nieuw begrip in het psychotraumaveld. *Impact Magazine*, Maart, 4-6.

Er komt steeds meer aandacht voor moral injury, morele verwondingen, die mensen kunnen oplopen na ingrijpende ervaringen. Wat is het precies? In hoeverre is het te onderscheiden van (complexe) PTSS? Is het begrip nuttig of niet? Klinisch psycholoog en theoloog Jackie June ter Heide gaat in dit artikel op deze vragen in.

Heide, J.J. t. (2019) [Moral injury en de betekenis van schuld](#). *EMDR Magazine*, nr.19, April, 52-55.

Een nadere kennismaking met het in het psychotraumaveld betrekkelijk nieuwe begrip moral injury. Wat is nou precies moral injury en wat kunnen we ermee?

Hess, M. S. (Writer). (2019). [Oorlog verstoort gevoel van goed en kwaad bij soldaten](#) [radio]. In v. ntr (Producer), *Radio Doc*.

Hoe zet je de schakelaar terug als je gewend bent geraakt aan de oorlog? Marije Schuurman Hess maakte een radiodocumentaire over veteranen bij wie het morele kompas op drift raakte.

Muller, D., & Kamp, E. (2018). [Moral injury : verborgen littekens van het innerlijke slagveld](#). Delft: Uitgeverij Eburon.

Als gevolg van nieuwe oorlogsomstandigheden zoals guerrillatactieken, stedelijke oorlogsvoering en niet-geüniformeerde strijders is het voor militairen steeds moeilijker om verantwoorde keuzes te maken in dit moeras van morele ambiguïteit. Hoewel posttraumatische stressstoornis (PTSS) wijdverspreide bekendheid heeft verworven, is er nu ook groeiende aandacht voor de morele wonden van teruggekeerde veteranen. Terwijl PTSS hoofdzakelijk het gevolg is van het verkeren in een levensbedreigende situatie verwijst de term 'moral injury' naar een verwonding aan iemands morele geweten.

Nauta, B., te Brake, H., & Raaijmakers, I. (2020). *Dat ene dilemma: Persoonlijke verhalen over morele keuzes op de werkvloer*. Amsterdam: University Press.

'Ik kon het alleen maar fout doen,' aldus een veteraan over zijn morele dilemma, een situatie waarin de juiste keuze niet bestaat. Militair, brandweerman, rechter, gezinsvoogd of psychotherapeut: in dit boek vertellen tien professionals over dat ene dilemma dat hen altijd is bijgebleven.

Vos, P. (2019). [Het gedeelde verhaal van een beschadigde moraal: Moral injury en de geestelijke verzorging bij de krijgsmacht](#) (pp. 20). Groningen: Protestantse Theologische Universiteit.

In zijn oratie sprak Pieter Vos over het concept 'moral injury': gewetenswroeging als gevolg van moreel ambigue handelingen en ervaringen in oorlogsomstandigheden. Dit is iets anders dan posttraumatische stressstoornis (PTSS): "De militair is hier geen psychiatrisch patiënt, maar lijdt aan een gewonde ziel." Tijdens de oratie schetste Vos wat moral injury inhoudt en hoe we het kunnen opvatten als een gedeeld verhaal.

America, V. O. (2020). [Moral Injury FAQ | Volunteers of America](#). *Volunteers Of America: The Shay Moral Injury Center*.

De Engelstalige website geeft antwoord op vragen over Moral Injury: oorzaak, symptomen, relatie tot PTSS, behandeling, getroffen en hoe een naaste te helpen.

America, V. O. (2020). [Moral Injury Resources | Volunteers of America](#). *Volunteers Of America: The Shay Moral Injury Center*.

De Engelstalige website heeft ook een eigen themadossier over Moral Injury: video's, webinars, nieuwsitems, artikelen, boeken, films en links.

Hess, M. S. (Writer). (2019). [Moreel verwond | Portret van Marco Huysdens](#) [radio]. In v. ntr (Producer), *Radio Doc*.

Hoe zet je de schakelaar terug als je gewend bent geraakt aan de oorlog? Marije Schuurman Hess maakte een radiodocumentaire over veteranen bij wie het morele kompas op drift raakte. In de korte documentaire dook KNIL-afstammeling Marco Huysdens, zelf militair, eerst de archieven in voor zijn eigen familie, maar hij besloot al gauw dat niet alleen zijn twee opa's recht hadden op (postuum) eerherstel.

[The History of Moral Injury](#), Video 2020.

A report on the history of moral injury, based on research from KCMHR, released by King's College London and Forces in Mind Trust (FiMT). (4 min. 30)

Op de hoogte blijven?

De ARQ-bibliotheek | Information Support houdt de literatuur bij over Moral injury. Bent u geïnteresseerd in deze attendering? Stuur dan een mail naar bibliotheek@arq.org, met als onderwerp: *Alertering Moral Injury*